

YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN LAUSUNTO 8/1999 vp

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2000

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Ympäristövaliokunta on päättänyt eduskunnan työjärjestyksen 18 a §:n 3 momentin nojalla antaa toimialaansa koskien lausunnon valtion talousarvioehdotuksesta vuodelle 2000.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- alue- ja kuntaministeri Martti Korhonen
- ylijohtaja Martti Lujanen, talousjohtaja Oili Hintsala, hallitusneuvos Simo Mäkinen, yli-insinööri Jukka Vuontela, ylitarkastaja Jukka-Pekka Flander, ylitarkastaja Pirjo Vesanen ja selvitysmies Peter Fredriksson, ympäristöministeriö
- neuvotteleva virkamies Pekka Pelkonen, valtiovarainministeriö
- metsäneuvos Jouko Paloniemi, maa- ja metsätalousministeriö
- johtaja Harri Hiltunen ja suunnittelupäällikkö Olavi Lehtinen, Valtion asuntorahasto

- ohjauskeinoyksikön päällikkö Mikael Hildén, Suomen ympäristökeskus SYKE
- talousjohtaja Asta Tolonen, Suomussalmen kunta
- erityisasiantuntija Eero Hiltunen, Suomen Kuntaliitto
- suunnittelujohtaja Heino Hiltunen, Kainuun Liitto
- johtaja Ensio Hakkarainen, Rakennusteollisuuden keskusliitto
- hallituksen puheenjohtaja Kim Palmroos, Asukasliitto ry
- toiminnanjohtaja Timo Heinonen, Asunto-kiinteistö- ja rakennuttajaliitto ASRA ry
- toimitusjohtaja Kalervo Haverinen, Suomen Opiskelija-asunnot Oy
- järjestösihteeri Pentti Naulapää, Vuokralaisten Keskusliitto
- konsernijohtaja Ben Grass, VVO-yhtymä Oy
- professori Paavo Pelkonen.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Ympäristövaliokunta tarkastelee lausunnossaan ympäristöministeriön pääluokkaan kuuluvaa lukua asumisen edistäminen (35.30), lukua yhdyskunnat, alueiden käyttö ja luonnonsuojelu (35.20) luonnonsuojelun osalta sekä lukua ympä-

ristösuojelu (35.10) Itämeren ja vesien suojelun, saastuneiden maa-alueiden kunnostuksen ja lähialueyhteistyön osalta sekä lukua ympäristöministeriön hallinnonalan muut menot (35.99) eräiden avustusten osalta.

Lisäksi valiokunta esittää käsityksensä maa- ja metsätalousministeriön pääluokan luvusta metsätalouden edistäminen ja valvonta (30.31) kansallisen metsäohjelman rahoituksen osalta.

Asumisen edistäminen (35.30)

Talousarvion lähtökohdat

Talousarvioehdotuksessa todetaan, että alueelliset erot asuntomarkkinoilla ovat kasvaneet. Kasvukeskuksissa ja erityisesti pääkaupunkiseudulla asuntojen hinnat ja vuokrat ovat nousseet ja asuntojen saanti on vaikeutunut. Muuttotappioalueilla kehitys on puolestaan päinvastainen: asuntojen hinnat laskevat ja asuntoja jää tyhjilleen.

Asuntomarkkinoiden tasapainon parantaminen edellyttää asuntorakentamista kasvavilla alueilla. Valtion toimenpiteitä tarvitaan kohtuuvuokraisten asuntojen, asumisoikeusasuntojen sekä opiskelija-asuntojen määrän lisäämiseksi kasvukeskuksiin. Talousarvioesityksen tavoitteena on 13 000 arava- ja korkotukiasunnon rakentaminen vuonna 2000, missä on 2 000 asunnon nousu kuluvaan vuoteen verrattuna. Vähintään puolet näistä asunnoista osoitetaan pääkaupunkiseudulle ja sen kehyskuntiin. Kasvukeskusalueilla painotetaan uustuotantoa perusparannuksia enemmän. Korjausavustukset suunnataan talousarvioehdotuksen mukaan pääosin kasvukeskusten ulkopuolelle.

Ympäristövaliokunta pitää talousarvioesityksen lähtökohdat oikeasuuntaisina. Talousarvioesitys pyrkii osaltaan edistämään asuntomarkkinoiden toimivuutta ja hintavakautta kasvukeskusalueilla. Korjausavustusten suuntaaminen erityisesti muuttotappioalueille estää rakennettujen asutuskantamien rappeutumista ja sitä kautta entistä pahempien sosiaalisten ja yhteiskunnallisten ongelmien syntymistä.

Asiaa käsitellessään valiokunta on todennut, että talousarvioehdotuksen perusteluissa on esitetty useita asuntopolitiikan toimenpiteitä, joilla kasvukeskusalueiden ja väestöltään vähenevien alueiden ongelmiin pyritään vastaamaan. Toimenpiteet muodostavat peruslinjaukset hallituksen vuoden 2000 asuntopolitiikalle.

Asuntopolitiikan linjaukset talousarvioesityksessä

Talousarvion perustelujen mukaan:

— Vuokra-asuntojen korkotukijärjestelmää kehitetään asuntopoliittisesti tehokkaammaksi ja sellaiseksi, että se sopeutuu nykyistä paremmin alentuneeseen korkotasoon ja korkotason muutoksiin.

— Aravalainsäädäntöön otetaan vuoden 2000 aikana pysyvä vuokra-asuntokäyttövelvoite uusiin lainoihin.

— Käynnistetään valmistelu valtion ja kuntien yhteisen takausjärjestelmän luomiseksi vuokra- ja asumisoikeusasuntotuotannon rahoitukseen.

— Lisätään aravalainoitettujen asuntotuotannon osuutta suhteessa korkotukilainoitettuun asuntotuotantoon.

— Erityistä huomiota kiinnitetään asuntomarkkinoiden voimakkaaseen alueelliseen eriytymiseen. Kehitetään alueellisten asuntomarkkinoiden seuranta- ja yhteistyössä Valtion asuntorahaston kanssa tehostetaan arava- ja korkotukilainoituksen alueellista kohdentamista.

— Vuokra- ja asumisoikeusasuntojen uustuotantolainoitus kohdennetaan aiempaa enemmän voimakkaasti kasvaville kaupunkiseuduille.

— Laaditaan väestöltään vähenevien seutujen asumisen kehittämis- ja toimenpideohjelma.

— Toteutetaan kuntien asunto-ohjelmien kehittämisprojekti, jossa otetaan erityisesti huomioon alueelliset asuntomarkkinaerot sekä paikallisagenda 21 -työssä saadut kokemukset.

— Parannetaan asuntotuotannon toteuttamisedellytyksiä kehittämällä maapolitiikkaa ja yhdyskuntarakenteita. Pääkaupunkiseudun kuntien kanssa laaditaan yhteistoimintasopimus toimenpiteistä, joilla varmistetaan asuntotuotannon toteuttamisedellytykset kaavoituksen ja maankäytön osalta.

— Tehostetaan asunnottomuuden poistamiseen tähtäviä toimenpiteitä.

Ympäristövaliokunta pitää edellä esitettyjä toimenpiteitä kannatettavina ja tärkeinä sekä kiirehtii niiden toteuttamista. Tässä yhteydessä valiokunta painottaa erityisesti seuraavia seikkoja.

Aravalainoitettujen asuntotuotannon osuuden lisääminen suhteessa korkotukilainoitettuun tuotantoon on perusteltua. Talousarvioesitys jatkaa näin edellisenä vuonna omaksuttua linjaa ja luo pitkäjänteisyyttä valtion tukeman tuotannon rahoitukseen. Valiokunta korostaa kuitenkin, että aravalainajärjestelmää on tarpeen kehittää.

Aravalainaehtoja (lainakorot, vuosimaksut) tulee sopeuttaa yleiseen korkotason laskuun ja rakennuskustannusten kohoamiseen. Lainaehtojen korjaaminen edesauttaisi vuokra-asuntojen rakentamista ja hillitsisi aravatalojen vuokrien korotuspaineita. Valiokunta kiirehtii lainahtojen korjaamista koskevia toimenpiteitä.

Aravalainojen kohdentaminen kaipaa myös tarkistamista. Valiokunta on tyytyväinen siitä, että talousarvioesityksessä luvataan kehittää alueellista asuntomarkkinaseurantaa ja tehostaa siitä saatujen tietojen perusteella arava- ja korkotukilainoituksen alueellista kohdentamista. Valiokunnan mielestä seurannassa ja kohdentamisessa tulee päästä aluekohtaisuuden lisäksi paikkakunta-kohtaisiin ratkaisuihin. Kasvukeskusten ulkopuolella on väestötappiokuntien ohella myös kuntia, joiden väestökehitys on suurin piirtein tasapainossa. Näiden tasapainokuntien joukossa on kuntia, joissa on vuokra-asuntojen lisätarvetta, mutta kunnille ei riitä arava- tai korkotukivaltuutta. Tarvetta aiheutuu esimerkiksi siitä, että vanhuksat muuttavat kunnan keskusta palvelujen lähelle ja tarvitsevat siellä vuokra-asunnon. Valiokunta kiirehtiikin hallitusta toteuttamaan kuntien asunto-ohjelmien kehittämissuunnitelman, jossa otetaan huomioon alue- ja paikkakunta-kohtaiset asuntomarkkinaerot.

Kasvukeskusten tyypillisenä ongelmana on vuokra-asuntojen, erityisesti kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen puute. Jossain määrin käynnistynyt vapaarahoitteinen vuokra-asuntotuotanto voi vastata vain osaan vuokra-asuntokysynnästä, koska sen vuokrataso on suhteellisen korkea. Valiokunta yhtyykin hallituksen näkemykseen siitä, että vuokra- ja asumisoikeuslainoitus kohdennetaan väestöltään voimakkaasti kasvaville kaupunkiseuduille. Kannatet-

tavaa myös on, että uusiin aravalainoihin tulee pysyvä vuokra-asuntokäyttötarkoitus. Vuokra- ja asumisoikeusrakentamisen edistämiseksi valiokunta kiirehtii valtion ja kuntien takausjärjestelmän toteuttamista näille rakentamismuodoille.

Kasvukeskusten ongelmana on edelleen vielä asunnottomuus. Asunnottomuus ei ole kääntynyt varsinaisesti kasvuun, mutta sen väheneminen on pysähtynyt. Valiokunta on tyytyväinen siitä, että talousarvioesityksessä luvataan tehostaa asunnottomuuden poistamiseen tähtääviä toimenpiteitä.

Muuttotappiopaikkakuntien asumisen kehittämis- ja toimenpideohjelmaa valiokunta pitää hyvin tärkeänä. Valiokunta kiirehtii sen valmistelusta ja toteuttamista. Erityisesti tyhjien asuntojen asunto- tai muuhun käyttöön saamiseen tulee kehittää ratkaisuja.

Talousarvioehdotuksessa todetaan, että asuntojen rakentaminen voi jatkua kestäväällä pohjalla vain, mikäli kunnat tehostavat kaavoitusta ja maapolitiikkaansa tonttien saatavuuden turvaamiseksi. Ympäristövaliokunta yhtyy arvioon. Valiokunta panee tyydytyksellä merkille, että talousarvioesityksen mukaan asuntotuotannon toteutumisedellytyksiä tullaan parantamaan maapolitiikkaa ja yhdyskuntarakennetta kehittämällä. Tähän antaa uusia mahdollisuuksia vuoden 2000 alusta voimaan tuleva maankäyttö- ja rakennuslaki sekä sen maankäyttöä ja kaavoitusta koskevat uudet ohjaukskeinot. Tärkeänä valiokunta pitää myös sitä, että pääkaupunkiseudun kuntien kanssa laaditaan yhteistoimintasopimus kaavoituksesta ja maankäytöstä asuntotuotantoon. Tonttien saatavuuden turvaamiseksi on lisäksi valmisteltava muita toimia. Hyvässä valiokunta pitää esimerkiksi väliaikaista verohelpotusta tonttimaan myyntivoittoverosta. Ylipäänsä valiokunta korostaa, että kaavoitus- ja tonttipolitiikka tulee yhdistää tiiviimmin asuntopolitiikan muuhun suunnitteluun.

Kaiken kaikkiaan valiokunta katsoo, että asuntopolitiikkaan tulee saada lisää pitkäjänteisyyttä ja kokonaisvaltaisuutta. Asuntopolitiikan linjauksia valmisteltaessa tulee pyrkiä ennakkoimaan nykyistä paremmin yhteiskunnan tu-

levaa kehitystä (muun muassa suhdannekehitys, elinkeinoelämän kehitys) ja siitä syntyvää asuntotarvetta. Alueelliset ja paikkakunta-kohtaiset asumistarve-erot on kyettävä ottamaan asuntopolitiikan suunnittelussa huomioon. Sama koskee eri väestöryhmien tarpeita. Esimerkiksi Suomen väestön ikääntyminen asettaa nyt haasteita tulevalle asuntopolitiikalle. Asuntopolitiikan on myös toteutettava kestävä asuminen ja rakentamisen periaatteita.

Pitkäjänteisyyden ja kokonaisvaltaisuuden lisäämiseksi valiokunta ehdottaa, että hallitukset ryhtyisivät laatimaan vaalikauden mittaisia asuntopoliittisia ohjelmia. Ohjelma tulee antaa eduskunnalle vaalikauden ensimmäisenä vuonna. Valiokunta esittää valtiovarainvaliokunnalle, että se ottaisi asiaa koskevan lausuman miehintönsä.

Arava- ja korkotukilainavaltuuden käyttö

Arava- ja korkotukilainojen myöntämismääräksi esitetään kokonaisuudessaan 7 miljardia markkaa. Talousarvioesityksen mukaan arava- ja korkotukituotanto ajoitetaan siten, että tuotanto toteutuu suhdanne- ja hintakehityksen kannalta oikea-aikaisesti. Tähän liittyen ympäristöministeriö ja valtiovarainministeriön neuvotteluin saattaa 7 miljardin markan kokonaisvaltuudesta viimeisten kahden miljardin markan käytön talouspoliittisen ministerivaliokunnan harkittavaksi.

Valiokunta pitää esitettyä myöntämismäärän porrastusta ongelmallisena. Asuntotuotanto on pitkäjänteistä toimintaa, jossa budjettivuosi-kin on lyhyt aika. Porrastus vaikeuttaisi kuntien ja muiden arava- ja korkotukirakennuttajien toimintaa. Vaarana lisäksi on, että hankkeet siirtyvät seuraavalle vuodelle, eikä tavoite 13 000 asunnon rakentamisen alkamisesta vuonna 2000 toteudu, jos loppuvalluuden käyttämisestä päätetään vasta vuoden loppupuolella.

Valiokunta ymmärtää lainavalluuden porrastuksen tavoitteen hillitä tontti- ja rakennuskustannusten nousua. Porrastus on kuitenkin tähän tarkoitukseen liian jäykkä ja hidas väline. Valtion asuntorahaston normaali kustannusvalvonta riittää hillitsemään hintojen ja kustannusten

nousua. Esimerkiksi viime vuoden aikana asuntorahaston hyväksymissä hankkeissa kustannusten nousu on ollut vain puolet yleisestä rakennuskustannusten tasosta. Valiokunta ehdottaa-kin valluuden porrastuksen poistamista ja myöntämismäärän käyttöönottoa kokonaisuudessaan vuoden 2000 alusta. Näin jätetään Valtion asuntorahastolle myös riittävästi joustavuutta hankkeiden toteuttamiseen.

Korjausavustukset

Asuntojen korjausavustukset ovat talousarvioesityksessä 160 miljoonan markan suuruiset. Kuluvana vuonna korjausavustuksia oli käytettävissä 240 miljoonaa markkaa. Korjausavustukset myönnetään esityksen mukaan erityisesti hankkeille, jotka edistävät ikääntyvän väestön mahdollisuutta asua kotona. Asunto-osakeyhtiöalojen korjaamisen tukemista jatketaan lähiöprojektialueilla.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan esitetyn valluuden arvioidaan jakautuvan seuraavasti:

— Vanhusten ja vammaisten asuntojen korjaamiseen 90 miljoonaa markkaa, josta arviolta 30 miljoonaa markkaa sotaveteraanien korotetuihin korjausavustuksiin. Nämä avustukset suuntautuvat suurelta osin kasvukeskusalojen ulkopuolelle.

— Asunto-osakeyhtiöalojen korjaamiseen 30 miljoonaa markkaa.

— Hissien rakentamiseen ja liikuntaesteiden poistamiseen 20 miljoonaa markkaa.

— Korjaustoiminnan suunnitelmalliseen edistämiseen 10 miljoonaa markkaa.

— Terveystaittojen (home- ja kosteusvauriot) poistamiseen 5 miljoonaa markkaa.

— Asuinrakennusten ja tilojen käyttötarkoituksen muuttamiseen 5 miljoonaa markkaa. Avustukset tulisivat lähinnä sosiaali- ja terveydenhuollon laitosrakennusten muuttamiseen asunnoiksi, jotka soveltuvat avohoitoon kotiuteuille, paljon palveluita tarvitseville henkilöille.

Ympäristövaliokunta pitää korjausavustuksiin esitettyjä määrärahoja kauttaaltaan niukkoina. Esimerkiksi iäkkään väestön kannalta tärkeitä hissejä voidaan rakentaa määrärahalta vain noin

75 kappaletta, mikä on tarpeeseen nähden selvästi liian vähän. Tavoitteena on 300 hissien rakentaminen vuosittain. Väestön ikääntymiskehitys huomioon ottaen asuntojen peruskorjaus-tarvetta on muutoinkin runsaasti.

Tilojen käyttötarkoitusten muuttamiseen osoitettavaa määrärahaa ei riitä opiskelija-asuntoyhteisöille. Nämä yhteisöt ovat pystyneet avustusten turvin toteuttamaan hankkeita, joissa vanhoja laitoksia ja teollisuuskiinteistöjä on muutettu opiskelija-asunnoiksi. Tämä on ollut lähes ainoa keino saada opiskelija-asuntoja kaupunkien keskustoihin.

Ympäristövaliokunta kiinnittää valtiovarainvaliokunnan huomiota korjausavustusten niukuuteen ja esittää, että valtiovarainvaliokunta harkitsisi avustusten nostamista kuluvan vuoden tasolle 240 miljoonaan markkaan.

Näin ehdottaessaan ympäristövaliokunta muistuttaa siitä, että Euroopan unionin asunoministerit päätyivät äskettäin yksimielisesti painottamaan niitä toimenpiteitä, joilla ikääntyvän väestön asumistarpeisiin voidaan vastata. Keskeisenä toimenpiteenä EU-ministerit pitivät olemassa olevan asuntokannan korjaamista siten, että iäkkäät ihmiset voivat asua mahdollisimman kauan kotona. Valiokunta muistuttaa myös siitä, että olemassa oleva asuntokanta on kansallista omaisuutta, jonka hoitoa ei ole järkevää laiminlyödä.

Asumistuki

Asumistuessa ehdotetaan selkeytettäväksi tukijärjestelmiä siten, että muut opiskelijat kuin lapsiperheet ja omistusasunnoissa asuvat siirtyvät yleisestä asumistuesta opintotuen asumislisän piiriin. Ehdotus merkitsee, että kaikki vuokralla asuvat ja lapsettomat opiskelijat putoavat yleisen asumistuen 80 prosentista asumislisän 70 prosenttiin. Lisäksi tukea maksetaan kolmelta kesäkuukaudelta vain, jos ne ovat opiskelukuukausia.

Ympäristövaliokunta esittää periaatteellisenä kantanaan, että asumistuen/asumislisän tulee olla eri väestöryhmiä yhdenvertaisin perustein kohteleva. Talousarvioehdotus ei täytä tätä vaatimusta. Valiokunta pitää lisäksi tärkeänä, että

hallitus selvittää minkälaisia paineita opiskelijoiden asumistuen muuttaminen synnyttää opiskelija-asuntojen lisärakentamiseen.

Rakentamisen suunnittelu ja lainsäädännön kehittäminen

Talousarvioesityksen asuntopoliittisia linjauksia käsitellessään valiokunta kiinnitti huomiota myös asuntorakentamisen parempaan suunnitteluun. Asuminen tulee saada paremmin vastaamaan ihmisten nykyisiä tarpeita ja vaatimuksia.

Uustuotantoa varten tulee valiokunnan mielestä ensinnäkin laatia ohjeita tai normeja, jotka koskevat elinikäistä asumista samassa asunnossa tai asumisyhteisössä. Toiseksi valiokunta pitää tärkeänä ekologisesti kestävästä ja virheetöntä rakentamista. Valiokunta on tyytyväinen siitä, että talousarvioehdotuksessa on tätä aluetta koskevat toimintapolitiikan linjanvedot. Kolmanneksi valiokunta korostaa, että Suomessa tulee edistää puutalorakentamista. Tavoitteena tulee olla, että puutalorakentaminen saadaan myös osaksi kaupunkirakentamista.

Lainsäädännön kehittämistarvetta valiokunta näkee uusien asunnon osaomistusjärjestelmien osalta. Valiokunta pitää sinänsä hyvänä, että tarjolla on riittävästi erilaisia asumisen muotoja. Asukkaiden oikeusturvan ja taloudellisen turvan kannalta on kuitenkin tarpeen, että lainsäädännöllä luodaan puitteet erilaisille asuntojen omistusrakenteille.

Tärkeänä valiokunta pitää myös sitä, että vuokra-asuntojen välitystoiminnasta säädetään lailla. Valiokunnan saaman tiedon mukaan asia on valmisteilla hallituksessa. Valiokunta kiirehtii esityksen antamista eduskunnalle.

Valiokunnan esitykset asuntobudjettiin

Edellä esitetyn perusteella ympäristövaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta hyväksyy 7 miljardin markan arava- ja korkotukilainavaltuuden myönnettäväksi yhdellä kertaa,

että valtiovarainvaliokunta harkitsee korjausavustusten määrärahan nostamista kuluvan vuoden tasolle 240 miljoonaan markkaan,

että valtiovarainvaliokunta kiinnittää hallituksen huomiota yhdenvertaisuusperiaatteen toteuttamiseen eri väestöryhmien kesken asumistuessa,

että valtiovarainvaliokunta mietinnössään edellyttää vaalikausittaisen asuntopoliittisen ohjelman laatimista ja

että valtiovarainvaliokunta saattaa hallituksen tietoon, mitä tässä lausunnossa on muutoin esitetty asuntopolitiikasta, asuntotuotannon suunnittelusta ja asuntolainsäädännön kehittämisestä.

Yhdyskunnat, alueiden käyttö ja luonnonsuojelu (35.20)

Luonnonsuojelualueet

Talousarvioesityksen määrärahat luonnonsuojelualueiden hankintaan (35.20.87) perustuvat vuonna 1996 hyväksytyyn luonnonsuojeluohjelmien rahoitusohjelmaan. Rahoitusohjelman perustana on valtioneuvoston vahvistamien luonnonsuojeluohjelmien, uhanalaisten eliölajien suojelusuunnitelmien ja vahvistettujen kaavojen suojeluvarausten täytäntöönpano.

Ympäristövaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että rahoitusohjelmaan on tulossa paineita. Talousarvioesityksessä todetaan muun muassa, että kansallisen metsäohjelman mukaisesti selvitetään suojelutarpeet ja toteutuskeinot metsien suojelussa Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lounais-Lapin alueilla. Suojelualueet ja kohteet ovat näin ollen selvästi lisääntymässä.

Suojelualueilla on tänä päivänä suuri merkitys paitsi luonnon monimuotoisuuden turvaajina ja kansalaisten virkistyskäytössä, myös elinkeinopoliittisina alueina sekä opetustoiminnassa että ja yritysten käytössä.

Luonnonsuojelun painopiste on aivan oikein siirtymässä Etelä-Suomeen. Luonto on Etelä-

Suomessa monimuotoisinta ja suojeltuja alueita on siellä vähiten muuhun maahan verrattuna. Toisaalta Etelä-Suomen lajit ovat suojelun kannalta vaikeita, sillä ne tarvitsevat laajoja yhtenäisiä metsäalueita ja niiden luontaista toimintaa tai ovat riippuvaisia lahoppuusta. Erityisesti monimuotoisuuden suojelemiseksi suojelualueiden pinta-alaa on Etelä-Suomessa tarpeen lisätä.

Yksi uusista suojelukohteista Etelä-Suomessa voisi olla Repoveden ympäristössä oleva metsä- ja erämaa-alue, jota jo kansallispuistokomitea esitti kansallispuisto-ohjelmaan (KM 1976:88). Valiokunta katsookin, että valtioneuvoston tulee selvittää Repoveden metsä- ja erämaa-alueen sisällyttäminen luonnonsuojeluohjelmiin kansallispuistoksi.

Lisäksi valiokunta kiinnittää huomiota luonnonsuojelualueiden hoidon ja kunnossapidon tärkeyteen.

Edellä esitetyn perusteella ympäristövaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta mietinnössään kiinnittäisi huomiota luonnonsuojelualueiden kasvaviin rahoitustarpeisiin tulevaisuudessa sekä hankintojen että hoidon ja kunnossapidon osalta.

Ympäristön suojelu (35.10)

Itämeren ja vesien suojelu

Ympäristönsuojelun edistämistä koskevan momentin (35.10.63) määräraha on tarkoitettu yhdyskuntien vesiensuojelua edistävien investointien avustamiseen. Määrärahalla toteutetaan Itämeren suojelua sekä vesien suojelulle vuoteen 2005 määritellyjä tavoitteita. Määräraha esitetään säilytettäväksi kuluvan vuoden tasolla.

Ympäristöyhteistyön edistämistä Suomen lähialueen maissa koskevan momentin (35.10.67) määrärahaa voidaan käyttää Itämeren kestävä kehityksen ohjelman toteuttamiseen. Määrärahaan esitetään pientä supistusta.

Ympäristötöitä koskevan momentin (35.10.77) määrärahaa voidaan käyttää muiden hankkeiden ohella myös vesistöjen kunnostamiseen ja vesiensuojelua edistäviin siirtoviemäri-

hankkeisiin. Momentille esitetään huomattavaa supistusta.

Ympäristövaliokunta esittää huolestumisensa Itämeren ja vesien suojeluun käytettävien määrärahojen vähenemisestä. Huoli koskee erityisesti ympäristötyömomentin määrärahoja.

Vesistöjen kunnostaminen vesien suojelun tavoiteohjelman mukaisesti vaatisi huomattavasti nykyistä enemmän määrärahoja muun muassa sinilevähaittojen torjumiseen ja vesistöjen sisäisen kuormituksen poistamiseen. Määrärahoja olisi tarpeen lisätä myös tärkeiden pohjavesialueiden kunnostamiseen soranoton jäljiltä, vesistöjen käyttöä palveleviin töihin ja lintuvesien kunnostamiseen. Itämeren ja sisävesien suojelun tehostaminen edellyttäisi vielä lisäksi useiden siirtoviemärihankkeiden toteuttamista.

Saastuneiden maa-alueiden kunnostus

Saastuneiden maa-alueiden kunnostukseen voidaan käyttää momentin 35.10.63 (Ympäristönsuojelun edistäminen) ja momentin 35.10.77 (Ympäristötyöt) määrärahoja. Kuten edellä on todettu momenttien määrärahoja ehdotetaan supistettavaksi.

Ympäristövaliokunta esittää huolestumisensa myös saastuneiden maa-alueiden kunnostukseen käytettävien määrärahojen leikkaamisesta.

Saastuneiden maa-alueiden kunnostuksessa tarvittaisiin valtion työmäärärahoja uusimpien selvitysten mukaan ainakin 2010-luvulle asti vähintään 25 miljoonaa markkaa vuodessa, jotta edes kiireellisimmät kohteet saataisiin haitattomiksi kohtuullisessa ajassa. Tässä yhteydessä ympäristövaliokunta huomauttaa, että valtiovainvaliokunta on vuosien 1998 ja 1999 valtion talousarviosta antamassaan mietinnössä katsonut, että osa jäteveron tuotosta on ohjattava saastuneiden maa-alueiden ja käytöstä poistettujen kaatopaikkojen kunnostamiseen.

Eri ministeriöiden toiminta ympäristötöiden rakentamisessa

Ympäristötöiden suunnitteluun ja rakentamiseen käytetään ympäristöministeriön hallinnonalan määrärahojen lisäksi myös maa- ja metsä-

talousministeriön sekä työministeriön hallinnonalojen määrärahoja.

Ympäristövaliokunta toteaa, että myös työministeriön momentilta 34.06.77 (Sijoitusmenot työllisyyden turvaamiseksi) ympäristöhallinnon hankkeisiin kohdennetut määrärahat ovat vähenemässä tuntuvasti. Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että ympäristön kannalta on ensisijaisen tärkeää voida rahoittaa ympäristörakentamiseen käytettäviltä momenteilta valtion omien investointien lisäksi myös yhteistyöhankkeita. Ympäristöministeriön pääluokan puolella tämä on varmistettu budjetin perusteluihin otetulla maininnalla. Työministeriön pääluokassa tällaista mainintaa ei ole.

Ympäristövaliokunta katsoo, että työministeriön hallinnonalan momentin 34.06.77 perusteita tulee täydentää maininnalla yhteistyöhankkeista.

Ympäristöyhteistyön edistäminen Suomen lähialueen maissa

Momentin määrärahaa saa käyttää ympäristöinvestointien, kansainvälisten ympäristöohjelmien ja alueellisten strategioiden edistämiseen sekä niihin liittyvään valmisteluun ja yhteistyöhön Suomen lähialueilla. Määrärahaa saa lisäksi käyttää avustusten maksamiseen yrityksille ja yhteisöille suunnittelu- ja toimeenpanokustannuksiin Suomen lähialueiden pienehköissä ympäristöhankkeissa. Suurempien hankekokonaisuuksien avustukset maksetaan ulkoasiainministeriön pääluokan momentilta 24.50.66 (Yhteistyö Keski- ja Itä-Euroopan, Venäjän ja muiden IVY-maiden kanssa).

Ympäristövaliokunta pitää tärkeänä, että Suomen lähialueiden ympäristöhankkeisiin investoidaan ja että hankkeita myös käytännössä toteutetaan momentin määrärahojen turvin. Hankkeet ovat yleensä sellaisia, joilla vaikutetaan tehokkaasti myös Suomen alueen ympäristönsuojeluun.

Valiokunnan esitykset ympäristönsuojelua koskevaan budjettiin

Edellä esitetyn perusteella ympäristövaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta mietinnössään kiinnittää vakavaa huomiota siihen, että Itämeren ja vesien suojelun sekä saastuneiden maa-alueiden kunnostukseen tarvitaan nykyistä enemmän määrärahaa ja

että valtiovarainvaliokunta mietinnössään täydentää työministeriön pääluokan momentin 34.06.77 perusteluja maininnalla, jonka mukaan varoja voidaan käyttää myös ympäristörakentamisen yhteishankkeisiin.

Ympäristöministeriön hallinnonalan muut menot (35.99.)

Eräät avustukset

Momentin määrärahaa saa käyttää avustusten maksamiseen valtakunnallisille luonnonsuojelu- ja ympäristöjärjestöille, valtakunnallisille asunto- ja rakennusalan järjestöille valistus- ja neuvontatoimintaan, saariston ympäristönhoitoa edistäviin hankkeisiin sekä avustusten maksamiseen Pidä saaristo siistinä ry:lle ja tunturi-alueiden jätehuoltoa edistävään toimintaan. Määrärahaa saa käyttää myös kestävästä kehityksestä sekä ympäristökasvatusta ja -valistusta edistävien projektiluonteisten hankkeiden tukemiseen. Momentin määrärahaa esitetään supistettavaksi yhdellä miljoonalla markalla.

Ympäristövaliokunta ei pidä perusteltuna kansalaisjärjestöjen ja kansalaistoiminnan avustusten supistamista. Ympäristöhallinnon alalla on viime aikoina toteutettu laajoja lainsäädäntöhankkeita (mm. YVA, uusi rakennuslainsäädäntö), joista tietojen välittäminen kansalaisille ja kansalaisten mielipiteen välittäminen päätöksentekotilanteissa viranomaisille tapahtuu käytännössä kansalaisjärjestöjen kautta. Valiokunnan mielestä kansalaisten osallistuminen ja kansalaisten tietoisuuden kasvattaminen ovat ylipäänsäkin merkittäviä tekijöitä kestävästä kehityksestä ja demokratian toteuttamisesta.

Edellä olevan perusteella ympäristövaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta palauttaa momentin 35.99.65 määrärahan kuluvan vuoden tasolle ja

että valtiovarainvaliokunta muutoinkin kiinnittää mietinnössään huomiota kansalaisjärjestöjen ja kansalaistoiminnan tärkeyteen kestävästä kehityksestä ja demokratian toteuttamisesta.

Metsätalouden edistäminen ja valvonta (30.31)

Kansallisen metsäohjelman rahoitus

Ympäristöministeriön hallinnonalan pääluokan selvitysosassa todetaan, että käynnistetään kansallisen metsäohjelman mukainen luonnon monimuotoisuuden suojelutarpeen selvittäminen. Tältä pohjalta ympäristövaliokunta on valtion talousarvioehdotusta käsitellessään kiinnittänyt huomiota myös maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan pääluokan lukuun 30.31 (Metsätalouden edistäminen ja valvonta). Kyseisen luvun määrärahoilla toteutetaan kansallisen metsäohjelman rahoitus.

Kansallisessa metsäohjelmassa esitetään valtion rahoitusta lisättäväksi vuonna 2000 metsäsuunnitteluun, metsänomistajien neuvontaan, metsäkeskusten tietohallintomeneihin, metsänhoito- ja metsänparannustöihin ja metsäluonnon hoitoon yhteensä 128 miljoonaa markkaa. Valtion talousarvioehdotuksessa metsäohjelman toteuttamiseen ehdotetaan kuitenkin otettavaksi vain 67 miljoonaa markkaa lisämäärärahoja. Metsänhoito- ja metsänparannustöihin lisämäärärahan tarve on 33 miljoonaa markkaa ohjelmassa esitettyä pienempi siirtomäärärahojen vuoksi. Metsäkeskusten toiminnan osalta ohjelma käynnistetään asteittain, jolloin ensimmäisenä vuotena lisämäärärahan tarve on 18 miljoonaa markkaa ohjelmassa esitettyä pienempi. Metsäluonnon hoitoon ei vielä ohjelman ensimmäisenä vuonna osoiteta ohjelman mukaista 10 miljoonaa markkaa lainkaan.

Kansallisen metsäohjelman tavoitteena on myös ekologisesti kestävä metsien käyttö. Ympäristövaliokunta painottaa, että metsäluonnon

kartoitus ja luonnonhoitohankkeet ovat eräs tärkeä perusta kestävän kehityksen mukaiselle metsäsuunnittelulle ja ympäristöä kunnioittavalle metsätaloudelle. Valiokunta katsookin, että metsäluonnon hoito tulee priorisoida sellaiseksi kansallisen metsäohjelman toteuttamisalueeksi, jolle osoitetaan ohjelman mukainen määräraha jo ohjelman toteuttamisen ensimmäisestä vuodesta lähtien.

Kansallisen metsäohjelman rahoitukseen liittyen ympäristövaliokunta kiinnittää vielä huomiota seuraaviin näkökohtiin.

Saadun selvityksen mukaan metsätalouden yksi keskeinen ongelma on kysynnässä. Esimerkiksi pienelle männylle ei nyt ole kysyntää. Metsätalouden edistämiseksi olisikin tärkeää tukea myös alan koulutusta, tutkimusta ja tuotekehitystä pelkkään metsänhoitoon liittyvien toimintojen tukemisen ohella. Pitkälle koulutetuista metsäalan ammattilaisista on meillä pulaa. Myös metsäntutkimuslaitoksen tutkimustoimintaa tulisi vahvistaa ja suunnata sitä kysyntälähtöiseen tutkimukseen ja innovointiin.

Metsänhoidon edistämiseen osoitettavia varoja voidaan käyttää myös energiapuun korjuuseen. Määrärahaa esitetään lisättäväksi kuluvaan vuoteen nähden. Tältä osin ympäristövaliokunta huomauttaa, että energiapuun käytön lisääminen vaatii investointeja. Avoimena on, millä nämä investoinnit rahoitetaan, jotta energiapuulle olisi kysyntää.

Edelleen ympäristövaliokunta kiinnittää huolestuneena huomiota metsätalouden edistämisen

kannalta maaseudun vähenevään väkimäärään. Vaikka metsätalouteen syntyisikin uusia työpaikkoja, ei niihin ole saatavissa tarpeellista työvoimaa.

Yllä mainitut näkökohdat tuovat ongelmia myös kansallisen metsäohjelman toteuttamiseen.

Edellä esitetyn perusteella ympäristövaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta priorisoi kansallisen metsäohjelman rahoitukseen esitettyjä määrärahoja niin, että momentille 30.31.45 (Metsäluonnon hoitaminen) tehdään ohjelman mukainen lisäys ja

että valtiovarainvaliokunta mietinnössään kiinnittää huomiota niihin näkökohtiin, joita edellä on esitetty kansallisen metsäohjelman toteuttamiseen liittyen.

Lausunto

Lausuntonaan ympäristövaliokunta kunnioittavasti esittää

että valtiovarainvaliokunta mietinnössään yhtyy siihen, mitä tässä lausunnossa on esitetty asumisen edistämiseksi, luonnonsuojelualueista, ympäristönsuojelusta, eräistä ympäristöhallinnon alan avustuksista ja kansallisen metsäohjelman rahoituksesta.

Helsingissä 8 päivänä lokakuuta 1999

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Pentti Tiusanen /vas
vpj. Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk
jäs. Rakel Hiltunen /sd
Susanna Huovinen /sd
Tarja Kautto /sd
Esko Kurvinen /kok
Kari Kärkkäinen /skl
Jari Leppä /kesk

Rauha-Maria Mertjärvi /vihr
Pekka Nousiainen /kesk
Margareta Pietikäinen /r
Hannu Takkula /kesk
Pia Viitanen /sd
vjäs. Pertti Hemmilä /kok
Katja Syvärinen /vas.